

اخلاق حرفه‌ای و نسبت آن با سیاست

هر چند اصطلاح اخلاق کاربردی به طور مشخص در دهه هفتاد قرن بیستم رواج یافت، ولی معمولاً سابقه تاریخی اخلاق کاربردی را در غرب با آغاز دغدغه فلاسفه برای کاربردی کردن ...

خبرگزاری مهر- هر چند اصطلاح اخلاق کاربردی به طور مشخص در دهه هفتاد قرن بیستم رواج یافت، ولی معمولاً سابقه تاریخی اخلاق کاربردی را در غرب با آغاز دغدغه فلاسفه برای کاربردی کردن فلسفه پیوند می‌زنند. فلاسفه بعدی نیز گاه فرضیه‌های اخلاقی‌شان را در موارد جزئی به کار گرفتند و این کار را روشی برای پی‌ریزی اصول هدایت‌گر می‌دانستند؛ به عنوان مثال آکویناس به بررسی طیفی از مسائل عملی در کتاب الهیات جامع پرداخت که شامل ازدواج و خانواده می‌شد و این سنت از سوی سوارز و گروتیوس بسط بیشتری یافت.

جان لاک در موضوع تساهل نوشت، کانت در باب خودکشی و در باب دروغ مصلحت آمیز نگاشت، بنتام نظریه‌ای پیچیده درباره مجازات پی‌ریزی کرد و طرح نوع جدیدی از زندان به نام پنوپتیکن را پیشنهاد نمود. بر این اساس معماری این زندان باید به گونه‌ای باشد که دارای دیده‌بانی مشرف بر همه جا و همه کس باشد و آن را بهترین الگوی قدرت انضباطی می‌دانست.

همچنین او با تألیفاتی که درباره رفتار پزشکی داشت، اخلاق پزشکی را تبدیل به عرصه‌ای از مباحثات چالش خیز کرد. هگل نیز در فلسفه‌اش دیدگاه‌هایی را درباره خانواده و مجازات عنوان کرد.

نوشته‌های جان استوارت میل در باب تساهل، پدر مآبی و فمینیسم امروزه نیز به عنوان موضوعات کاربردی قابل بحث و چالش، مورد علاقه اندیشمندان است.

در میان فیلسوفان قرن بیستم، نظریه‌های دیویی در باب تعلیم و تربیت تأثیر عملی فراوانی بر نظام‌های آموزش و پرورش در آمریکا و بریتانیا گذاشته است. کتاب "روح ساکت" راشل کارسون توجه همگان را به خطرات بی شمار زیست محیطی جلب کرد.

جنگ ویتنام و پیامدهای آن در آمریکا نیز به عنوان مسئله‌ای ذکر می‌شود که بحث در طیف متفاوتی از موضوعات اخلاق کاربردی (از قبیل سربچی مدنی، وظیفه در قبال یکی از دو مرجع اخلاقی وجدان جامعه یا جامعه) را موجب شده، منجر به تأسیس انجمنها و رسانه‌های مربوط به مسائل فلسفی و سیاسی شد.

از دیگر تحولات تاریخی که عمیقاً بر اخلاق کاربردی تأثیر گذاشت، رأی دیوان عالی کشور ایالات متحده درباره سقط جنین در سال 1970 بود. پس از آن انتشار کتاب نظریه‌ای در باب عدالت جان رالز سرآغاز رهیافت تازه و عملی‌تری در اخلاق شد که لوازمی را در اقتصاد، حقوق و سیاست در برداشت.

سال 1970، هنگامی که فلسفه اخلاق به موضوعاتی در اخلاق حرفه‌ای و نیز مسائل اجتماعی از قبیل قتل رهایی بخش، رفتار با حیوانات، جنسیت و نژاد، مجازات اعدام، سقط جنین، مسئولیت محیط زیستی و تبعیض مثبت توجه کرد اصطلاحات اخلاق کاربردی و اخلاق عملی باب شد.

اخلاق حرفه‌ای در اسلام

در منابع مکتوب اخلاق اسلامی سر نخ‌های بسیاری از دل مشغولی‌های عملی و کاربردی دانشمندان مسلمان از جمله اخلاق حرفه‌ای در اسلام دیده می‌شود.

علاوه بر آداب نویسی و اندرزنامه نویسی‌های فراوان که به هدف ترویج عملی اخلاق نگارش یافته، با توجه به چالش‌ها و نیازها به طور کلی سه عرصه اخلاق دانشوری و تعلیم و تعلم، اخلاق پادشاهی و دولت و حکمرانی و اخلاق طبابت و پزشکی تک نگاری‌ها زیادی را به خود اختصاص داده‌اند.

در زمینه اخلاق حکمرانی آثاری از جمله فی نصیحه ولی العهد عبدالحمید کاتب در نیمه اول قرن دوم هجری تا میزان الملوک و الطوائف سید جعفر دارابی کشفی در قرن سیزدهم یافت می‌شود و در اخلاق دانشوری آثاری را از الادب الوجیز عبدالله بن مقفع تا تربیه المتعلمین سید ابوالحسن لکنهوی می‌توان فهرست کرد.

یکی از عرصه‌های عملیاتی و کاربردی‌تر در تاریخ اخلاق‌نگاری اسلامی آثاری است که گروهی از عارفان مسلمان تحت عنوان "اخلاق فتوت و جوانمردی" از خود به جای گذاشته‌اند.

این گروه که جذابیت اخلاق عرفانی را نزد توده مردم از یک سو و دشواری و دیرپایی آثار تخصصی عرفان و تصوف اسلامی را از سوی دیگر مشاهده نمودند، جریانی را با هدف همگانی کردن اخلاق عارفانه و کاربردی نمودن هر چه بیشتر آن تحت عنوان "فتیان" به راه انداختند و به این منظور علاوه بر فتوت‌نامه‌های عام به طور اختصاصی به نگارش رساله‌هایی در اخلاق ویژه اصناف و اصحاب حرفه‌های مختلفی هم چون شاطران، نمد مالان و خبازان پرداختند که می‌تواند نمونه‌ای از پیشینه اخلاق حرفه‌ای - کاربردی مسلمین باشد.

در روزگار معاصر جدی‌ترین حوزه اخلاق کاربردی که در دنیای اسلام مورد اقبال قرار گرفته، حوزه اخلاق پزشکی یا اخلاق زیست پزشکی است که البته پژوهش‌های این حوزه عمدتاً از صبغه فقهی برخوردار است.